

فدائیلر آتاسی و آذربایجان ملی حکومتین باش وزیری آقای پیشه ورینین آذربایجان مجلس ملیسینین آخرینجی اجلاسینداکی نطقین خلاصه سی

محترم آقالار! منیم بوگونکو دانشیغیم، نله فکر ندریم که، خلقیمیزین مبارزه تاریخینده بیر صفحه نی قورتاریب ایکنجی بیر صفحه نین باشلانماسی تاریخیدیر. او وقت که، سیز منه اعتماد ندیب، ملی نهضتیمیزی اداره نتمک ایچون، وزیرلر هینتی انتخاب و مجلسه معرفلیک نتمگی تاپشیردیز، او وقت آذربایجاندا دولت نامینا هنج بیر شئی یوخ ایدی. دولت تشکیلی و وزارتخانا اداره نتمک بیزیم هامیمیز ایچون سابقه سیز بیر ایش ایدی. من آذربایجاندا دموکراتیک نهضتده اشتراک نده نلردن و خلقیمیزین سعادت یولوندا چالیشان آداملاردان بیر نفر تاپا بیلمه دیم که، اونون وزیرلیک سابقه سی اولسون. اونا گوره فرقه نین گؤستریشی ایله جوان آداملاری انتخاب ندیب اونلاری وزیر مقامینا ینتیرمک ایچون مجلسه پیشنهاد نئدیم.

فرقه میزین گنیش و منظم تشکیلاتی و مبارزه میدانیندا آلدیغیمیز تجربه لر بیزه امکان و نردی فکر نده ک که، وزیر اولماق اشرافیتدن و اوزون مدت اداره لرده چالیشماقدان آسیلی دگیلدیر. اونا گوره ملاحظه و محافظه کارلیغی کنار قویوب جسورانه قدم گؤتورمکدن پرهیز نتمه دیک. من وزیرلر هینتینه دعوت نئدیگیمیز اشخاصین دموکراتلیغینا و آزادخواهلیغینا اینانمیشدیم. بونا بناء اونلاری ایره لی چکیب و مملکتین سرنوشتینی اونلارا تاپشیرماقدان قورخما دیم. بو، گؤرولمه میش بیر ایش اولدوغو ایچون تهراندا و باشقا ینرلرده نظره بعید گله بیلردی. لاکن بیز بونا اعتنا نتمه ییب حکومتی تشکیل و نردیک. اونودولمامالیدیر که، بو حکومت معمولی بیر حکومت دگیلدی. او، حقیقتده بیر انقلابی کمیته یه بنزه بیردی. عادتاً انقلاب

موقعینده امکان اولمور که، معمولی بیر دولت ایش باشینا گل سین. اونا گوره ده انقلابچیلار، ایشی اداره نتمک و قانونی دولت زمینه سی دوزلتمک مقصدیله، معمولاً انقلابی بیر کمیته موقتی انتخاب نده رلر. اما بیز بونو نتمه دیک. بونا گوره ملی حکومتیمیز انقلابی کمیته دگیلدی. او، مجلس ملی طرفیندن انتخاب اولوندوغونا گوره، انقلابی اولدوغو حالدا، قانونی بیر حکومت ایدی.

تاریخین جور- بچور معجزه لری واردیر. بیر وقت اولور که، تاریخ نله بیر مؤسسسه وجوده کتیریر که، اونون دنیادا هنج سابقه سی اولاً بیلیمیر. مثلاً روسیه ده، بویوک اکتبر انقلابینین نتیجه سینده، نله بیر حکومت میدانا چیخدی که، دنیادا اونون سابقه سی و نظیری یوخ ایدی. او، فعله کندلی اتفاقینی تأمین نده ن بیر حکومت ایدی. آخر زمانلاردا بو رژیم دموکراتیک اصول ایله عوض اولوندو. فرانسه انقلابی دا نوزونه مخصوص حکومت شکلین وجوده کتیردی. بیزیم بو ملی حکومتیمیزین نظیری ایسه تاریخده، دنمک اولار که، چوخ آز دیر. بیزیم حکومتیمیزین گوردوگو ایشلر و حیاتا کچیردیگی تدبیرلر قانونی یول ایله اولموشدور. لاکن انقلابی تشکیلاتدا و تحول زمانیندا بو کیمی سازمان چوخ آز گوزولموشدور. بونادا سبب فرقه میزین دوزگون رهبرلیگیدیر. مجلس داخلی فرقه میزین رهبرلیگی آلتیندا تشکیل اولوندوغو ایچون، بو ایشی گورمک نسبتاً سهولت ایله ممکن اولدو. بوندان علاوه همیشه مجلس ایله فرقه و دولت آراسیندا محکم توافق نظر و صمیمیت وار ایدی. مثلاً هیئت دولت گنجه ساعت دورد ده اجلاس ندیردی و مجلس ده بیر ساعت اوندان سونرا او اجلاسین پیشنهاد نندیگی لایحه نی تصویبه ینتیریب همان گون اجرا اولونوردو. خلق ایسه بو ایشده بویوک احساسات نشان وئریدی. بیزیم ایشلریمیزین سریع بیر صورتده پیشرفت نتمه سینین اساسی سببلریندن بیرسی ده بودور. بو، منیم هنج یادیمدان چیخماز که، ۲۱ آذر گونو من ۲۰ دن زیاده مهم ایشلر حقیقینده تصمیم توتوب برق آسا صورتده اونلاری انجام و نرمگه موفق اولموشدوم. او گون آقای بی ریا ایله برابر دولاندیغیم یئرلری او منه

سویله دیکده نوزومده حیرتده قالیرام. مجلس ملیمیز آچیلاندان بیر نچه ساعت اول اونون نظامنامه سینی یازیب، سونرا مجلسی افتتاح نده رک نظامنامه نین تمام ماده لری اطرافیندا ایضاحات و نریب تصویبه ینتیردیکدن سونرا، همین گون مجلسین هیئت رئیسه سینی، نظامنامه اوزره، انتخاب نئدیک. نهایت ملی دولتی قوروب اونون برنامه سینی تنظیم نده رک مجلسه تقدیم نتمکله ایشه باشلادیق. اوگون هنوز بوتون آذربایجاندا ارتجاعین بارماغیله اوینایان قوه لر موجود ایدی. مثلا تبریز، اورمی، اردبیل، شاهیندژ و غیرینلرده قوشون ساخلولاری بیزیم ایله دست و پنجه نرم نتمکله حاضرلاتیردیلار. اوگون که، مجلس و دولت تشکیلی ایله مشغول ایدیک دعوا و جنگ قورخوسو هر آن شدت تاپیردی و مجلس ملی نشیکده گورولدایان مسلسل و تفنگ سسلری آلتیندا نوز فعالیتینه ادامه وئریردی. اگر اونوتامامیش اولساز، سرتیپ درخشانی ایله آپاریلان دانیشیقلا رین بن بسته ینتیشدیگی جهتدن سیزدن، محاربه نتمک مقصدیله، رأی اعتماد ایسته دیم و سیزلر هامینیز آیاعا قالخیب و آزادلیغیمیزدان مدافعه نتمک ایچون سلاح طلب نئدیز. بونلارین هامیسی داستانلاردا و قهرمانلیق افسانه لرینده یازیلان ایشلر دیر. عقل بونا اینانا بیلمز. من بو سؤزلری آغزیم آلیب دانیشانلاردان دگیلم. لاکن مجلسین آخر دوره سی اولدوغو ایچون ایسته بیر م گوردوکوموز ایشلر تاریخده ثبت اولسون. قوی تاریخ یازسین که، قان تۆکولمه نین قاباغین آلماق ایچون بوقدر آغیر ایشلر گوردوگوم حالدا، من آلتی ساعت تمام سرتیپ درخشانی ایله دانیشیق آپارماغا مجبور اولوب بالاخره خلقین آرزوسونو انجام وئریمکه موفقیت تاپدیم. من نوزومدن تعریف نتمک ایسته میره م. بو، منیم شخصییمه عاید دگیلدیر. من بیر نفر فدائی کیمی تاپیشیریلان وظیفه لری انجام وئریمشم. بو، بلکه خلقیمیزین قدرتی و فرقه میزین فعالیتیندن بیر نمونه اول بیلر. بونلار خلقیمیزین و فرقه میزین قدرتی، وحدتینی و فعالیتینی اثبات ندیر. بو ایش که، آذربایجاندا باشلانیب بوتون ایراندا آزادلیق و دموکراسی اصولونون برپاسی

ایچون محکم بیر پایه اولموشدور. یوزلرجه دلیل لر واردیر که، بو ایش ایراندا توسعه تاپاجاقدیر.

بو ایسه آجاق او کیمی قهرمانانه فعالیتین محصولو و نتیجه سیدیر. اوگون بوتون فرقه میز آباغا قالمیشدی. اونا گوزه ده بیز اونون آرزولارینی حیاتا کنچیرمک ایچون حیرت آور بیر قدرته مالک اولدوغوموزو حفظ ندیب معجزه لر یاراتماغا نایل اولا بیلیردیک و بیز، بیلدیگینیز کیمی، ۲۱ آزرده یازدیغیمیز برنامه اوزرینده ایشه باشلادیق. بیر گونون عرضینده کهنه حکومتی یخدیق و یئنی تشکیلات وجوده کتیردیک. ایندی ایسه او برنامه دن چوخ بویوک مسافه ده ایره لی گنتمه گه موفق اولموشوق. اجرا نتدیگیمیز برنامه دن علاوه، آز زمانین ایچریسینده، بنش بویوک بنا تیکدیرمگی قرارا آلمیشق که، بونلارین دا هر بیرسی بیر ملیون تومنه باشا گلجکدیر و اونلارا باشلاماقلا تمام ایشسیرلریمیزه ایش تاپیلا بیله جکدیر. اگر یادینیزدادیرسا، بیر وقت آذربایجانا اوچ یوز مین تومن عطیه ملوکانه وئرلمیشدی که، هنج کس بیلمه دی او هارایا خرجلندی. اما ایندی ایسه بیز یوخاریدا دندیگیمیز ساختمانلاری وجوده کتیرمک ایچون بنش ملیون تومن اونلارا تخصیص وئریشیک.

بو پوللاری بیز فرقه میزین فعالیتی سایه سینده و خلقیمیزین اراده سینین گوجو اثرینده توپراقلارین آلتیندان چکیب چیخارمیشیق. بیز هنج بیر کسین نظرینده اولمایان ثروتی اورتایا چیخاردیق. بو، فقط خلقیمیزین اراده سینین تولیدی اولان فرقه و حکومتیمیزین گوجو ایدی. بو اثبات ندیر که، خلق گرک نوز ایشلرینی نوزو انتخاب نتدیگی شخصلره تاپشیرسین.

تهران دولتی بیزه پول قویمامیشدی. بیز حکومتی اله آلان موقعده بانگدا ایکی ملیون تومن پول وارایدی که، دولت اداره لرینین حقوقونو تأمین نتمک ایچون، همان آذر آیندا، بیز ایکی او مقداردا پول تهیه نتمک مجبوریتینده قالدیق. او وقت مرتجعلر بیزیم اوستوموزه مطبوعات و اسلحه واسطه سیله حمله نتمکده ایدیلر. بیز مجبور ایدیک که، آلدیغیمیز آزادلیغی و قوردوغوموز حکومتی ساخالایاق. بیز

حکومتی مدافعه نتمکدن نوتری اوچ آی فقط فدانیلرین قدرتیندن استفاده نئدیک. بالآخره منظم آرتش مقابلینده تک فدانیلر گوجونه مقاومت ممکن اولمازدی. ناچار ایدی که، ملی قوشون تشکیل ونره ک. بوندان نوتری ده پول لازم ایدی. اوللر مشکلاته تصادف نئدیک. ولی چوخ تنز بیر زماندا ایشه مسلط اولوب پول تهیه سی اشکالینی دا اورتادان آپاردیق.

بونلارین هامیسی ایله برابر مبارزه بیزیم ایچون چوخ چتین ایدی. حکومت ایکی تمایلون آراسیندا قالمیشدی. بونلاردان بیر سی ساغلار و ایکینجیسی سول لار ایدی. اگر اول طبقه، یعنی متمکن و وارلیلار آرتیق تمایل گؤسترسه ایدی، او وقت کارگرلر و اکیچیلر بیزدن رنجیده اولاردیلار. برعکس اگر کارگر و اکیچیلرین طرفینی ساخلاسایدیق وارلیلار بیزیمله مبارزه یه چیخیب بیر عده یوخسوللاردا اونلارا آلت اولاردیلار. اونا گوره اورتا بیر خط حرکت انتخاب نئدیب هر ایکی طرفین منافعینین حفظ اولونماسینا چالیشدیق. ساغ و سول حزبین هر ایکیسی بیزیم سیاستیمیزه اینانیب اونو قبول نئدی و نهایت اونلارین هر ایکیسینه ده ثابت اولدو که، ملی حکومتین گؤتوردوگو اورتا خط حرکت داها دوزگون ایمیش. مخصوصاً کندلی عملده گؤزدو که، دموکرات فرقه سیندن سوای اونا یاخین و اوره گی یانان یوخدور.

ملی حکومت یگانه مؤسسه دیر که، کندلی و زحمتکشترین ایستکلرینی یرینه یئتیرمگه چالیشر. بیز نه زارعین حقیقی مالکه و نه ده مالکین حقیقی زارعه ساتدیق. بیز فقط خلقین مالی اولان خالصه ینرلرینی، حقیقی صاحبی اولان اکیچیلرین آراسیندا بؤلدوک. بیز مالکیت اساسینی محکم ساخلادیق و مالکلی ایناندیردیک که، اونلارین حقلرینی پایمال نتمک خیالیندا دگیلیک. بیز بیر دقیقه بنله راحت دورمامیشیق. همیشه ایش گوروب ایشین پیشرفتی ایچون تشکیلات یاراتمیشیق. هر بیر ساحه ده بویوک قدملر گؤتورمگه؛ مخصوصاً خلقیمیزین اخلاقیندا بویوک تغییرات عمله گتیرمگه سبب اولموشوق. خلقیمیز مدنی لشمیش و عالیجناب بیر خلق اولموشدور. مثلا میتینگلر و اجتماعلاردا آنلاقلی و متانتلی بیر انتظام حس اولونور. حتی خیردا اوشاقلار که،

توزون- توپراغین ایچینده بیر- بیریلہ ساواشماقلا وقت کنچیریردیلر، اونلاردا ایندی اصلاح اولونوب منظم صورتده دسته لر تشکیل ندیر؛ مفید ایشلرله مشغول اولورلار. یوخاریدا دندیم که، ملی حکومت بیر موقتی انقلابی کمیته ایدی. لاکن آیری نقطه نظرده بو حکومتی تام معناسیله قانونی، رسمی و دموکراتیک بیر حکومت تانیمالیق. چونکه بیز اولینجی قدمده مجلس ملینین وئردیگی قانون اوزره رفتار نتمگه اهمیت وئریب بیر قدم ده اونون قانونندان کنارا چیخماق ایسته مه دیک و هنج بیر نفرین ده اولسون حقیقین ضایع اولماسینا چالیشمادیق و همیشه سعی نئدیک که، تدبیرلریمیز صلح و صفا یولیلہ حیاتا کنجسین. بو نقطه نظرده ملی حکومت انقلابی کمیته دگیل ایدی او فقط قانونی بیر حکومت ایدی...

بنله بیر حکومتین نظیری تاریخده آز اتفاق دوشه بیلر و دنمک اولار که، بو، تاریخین نله معجزه لریندن دیر که، فقط انقلاب موقعینده ناگهانی اولراق تاپیلیب خلقی حیرته غرق نده ر. آذربایجانین خارجینده یاشایان اشخاصه بیزیم ایشلریمیز چوخ تعجبلو گلیردی. بیز نوزوموز، ایشین ایچینده اولدوغوموز ایچون، گوردوگوموز ایشلر گوزوموزه نله بویوک گوزسنمیر. لاکن بونلار خارجدن باخاتلاری حیرته سالیر. بیز آز مدت ایچریسینده، بوش الیلہ، بویوک ایشلر میدانا چیخارمیشیق. مثلا ملی بانگ، دارالفنون، رادیو تشکیلاتی، شهرین لوله کشلیگی، ملی قوشون و بو کیمی عمومون منفعتینی تأمین نده ن بویوک ایشلر فقط خارق العاده شهامت و فداکارلیق نتیجه سینده اولابیلر.

معارف، فلاحت و صحیه خصوصوندا دانیشماق ایسته میره م. چونکه، وزیرلر بو باره ده لازمی قدر ایضاحات وئریدیلر. بیزیم ایشلریمیز ابتکار اوزره اولموشدور و اونلارین هنج بیرری تهران ایشلرینه بنزه میر. بیزیم مجلسیمیز تهران مجلسینه اوخشامیر. من و منیم یولداشلاریم هنج بیریمیز سابقده وزیر اولمامیشیق. ایندی که، آقای شبستری مجلسه رئیسلیک ندیر، او، اونون فقط نوز ابتکاریدیر. بونلار هامیسی خلقیمیزین ابتکاری سایه سینده وجوده گلیمیشدیر.

بیزیم گوردوگوموز ایشلرین نتیجه سینین ایرانین آیری ینرلرینده ده انعکاسی وار. ایندی تهران بیزیم ایشلریمیزی تقلید ندر. آذربایجاندا ینر بولگوسو حیاتا کنچیریلدیگی ایچون، بوتون ایراندادا عملی اولاجاقدير.

ایندی ایرانین آیری نقطه لرینین خلقلری آذربایجاندا گورولن ایشلرین آرزوسونو چکیرلر. اگر اونلار ایسته بیر که، بیزیم نائل اولدوغوموز موفقیتلره نائل اولسونلار، گرک بویوک زحمتلر صرف نتسینلر. اگر اونلار ایسته سه لر آذربایجاندا اولان جریاتلا نوزلرینی هم آهنگ نتسینلر و بورادا گورولن اصلاحاتی نوز ینرلرینده عملی نتسینلر، گرک اونلاری احاطه نده ن گندابلاردان کثافتلری مرتفع نتسینلر. یعنی حوضلارینداکی اییلنمیش سویو بوشالادیب ینرینه تمیز، صاف سو بوراخسینلار. من نجه که اول دندیم، حکومت تشکیل اولان گون رأی اعتماد ایسته دیم. مجلسده منه رأی اعتماد و نردی. بیز مسئله نی مسالمت یوليله ده اولماسایدی، سلاح گوجيله حل نده بیلدریک. بونا شبهه یوخ ایدی. چونکه مجلس، بوتون خلق بیزیم دالیمیزدا دوردو. لاکن حسن تدبیریمیز و بیغرضلیگیمیز سایه سینده قان توکولمکدن جلوگیرلیک اولدو.

۲۱ آذر نهضتی دنیادا دیپلوماسی کشمکشلرین شدید کورانینا تصادف نندی. بیزیم فعالیتیمیز آرتدیقا، گوندن-گونه شدتلنمکده اولان کوران بیزی چکیب بیرینجی سیرایا کنچیرتدی. نهایت آذربایجان مسئله سی بین الخلق دیپلوماسی و سیاسی مبارزه لر مرکزینی تشکیل نندی. مستملکه و مستعمره صاحبلی بییر طرفدن فکر ندریدیلر که، محاربه قورتارانندان سونرا مستملکه خلقلری نوز آزادلیق و استقلالیتلرینین اله اولونماسی ایچون آیاغا قالحسالار، اونلارین قاباغینی آلابیسینلر. اونا گوره ده آذربایجان نهضتیندن بویوک واهمه یه دوشوب اونا آیری بییر آد قویماق ایسته دیلر. دیگر طرفدن فاشیزم دگیرماتینا سو باغلیان مرتجعلر بیزیم نهضتیمیزدن سواستفاده ندیب شورالار علیهینه دسیسه لر قورماق ایسته دیلر. بو واسطه ایله دنیا مرتجع دیپلوماتلاری بیزیم ساده داخلی ایشیمیزدن بغرنج بین الخلق بییر ماجرا

چیخارماغا چالیشدیلار. داخلی مرتجعلر ایسه بیزیم نهضتیمیزین علیهنه سلاح ایله چیخابیلمز دیلر. چونکه اونلار قورخاق تولکو ایدیلر. اونا گوره ده علاء و تقی زاده کیمی دلالارین واسطه سیله لندنده، واشنگتن دا و باشقا دیپلوماسی بیغینجاقلاردا های- کوی سالیب سویو یولاندیرماق ایسته دیلر. اونلار نوز اربابلاری کیمی جد و جهد ندیر دیلر که، بیزیم نهضتیمیزین بیر اوجونو شورویلرین آیاغینا باغلاماقلا اونلارین علیهنه سواستفاده نتسینلر و ایرانین داخلی ایشلرینه مداخله نتمک ایچون خارجیلرین اللرینه بهاته و نرسینلر که، بلکه بو واسطه ایله ایرانا بیر کمسیون گؤندرسینلر تا گلیب ایرانلیلارین حق حاکمیتینه رخنه سالسین. اگر چه بیز اونلارین کمسیون گؤندرمه لریندن قورخان دگیل ایدیک. گلن کمسیون آذربایجان خلقینین پولاددان محکم ایمان و اراده سینه تصادف نده جک ایدی. ولی بو ایش ایرانین استقلالینا بویوک ضربه اولاجاق ایدی. بیز چوخ گولمه لی ایشلرین شاهدی اولدوق. ایران ایله سووه تئر آراسیندا باشلاتان قرار اوزره قیزیل اوردو ایرانی ترک نتمیشدی. ایران حکومتی ده اوباره ده، رسمی اولراق، آمریکادکی سفیر کبیری و امنیت شوراسینداکی نماینده سی علییه دستور وئرمیشدی که، شوروی قوشونلارینین ایرانی تخلیه نتمک مناسبتیه ایرانین عریضه سین امنیت شوراسیندان دالی آلسین، لاکن او ساتقین دلال، نوز دولتینین علیهنه چیخب فتنه و فساد تورتمله مسئله نین امنیت شوراسیندا قالماسینی طلب ندیردی. نهایت آذربایجان خلقینین دمیر یوموروغو اونون آغزینی سیندیردی. مرکزی دولت اونو امنیت شوراسیندان گنری چاغیرماق مجبوریتینده قالدی.

تبریزده آمریکا مخبرلری منیمله مصاحبه نده رکن اونلارا دندیم که، اگر منه امکان اولسایدی من آذربایجان نهضتینین حقیقی ماهیتینی و آذربایجان خلقینین پاک و حرارتلی احساساتینی بوتون اوروپایا و آمریکایا گندیب اورانین ساکنلرینه بیلدیره ر دیم. بالاخره شورالار اتقاقینین دوزگون سیاستی سایه سینده مرتجعلرین اوخو داشا دگدی. آذربایجان نهضتینی شورالار اتقاقینین حسابینا یازا بیلمه دیلر. من

بو آخر وقتلرده تماس ننتدیگیم خارجی دیپلوماتلارین حرکات و رفتارین گۆردوگده بو عقیده یه گلدیم که، مستملکه صاحبی اولان دولتر ایچریسینده حقیقت یوخدور. اونلار ایسته بیرلر نچه ملیون جماعتی نوز منفعتلرینین و شوم مقصدلرینین قربانی نئسینلر. اونلارین مقصدلری فقط قازانماق، قازانماق، قازانماقدیر.

بنله بیر زهرآلود و طوفانلی دریادا ملی حکومت موفق اولدو نوز خلقینین منافعینی و حقیقی تشخیص وئریب اونو حفظ نئسین. بیز او فتنه کار تهمتترین قاباغیندا محکم دایاندیق. خارجی سیاست میدانیندا جدی و اساسلی قدملر گۆتوروب عاقلانه و دوزگون تدبیرلر گۆرمگه موفق اولدوق. بیز بورادا بیر آز تند گنتسه ایدیك او دوزموش اولاردیق. اونا گۆره ده نهایت درجه ده متانت ایله رفتار ننتدیك.

بیز ایران استقلالینا خدمت ندیب اونو تأمین نتمیشیک. بیزیم نهضتیمیزین قدرتی چوخ بویوکدور. اونا گۆره بیز نله یه بیلدیك که، ایسته دیکلریمیزی الده نده ک. مرکزی حکومتی قورخودان شنی فقط آذربایجان نهضتی ایدی. حتی بیزیم علیهیمیزه ۹۱ی جدی مبارزه آپاران شخصلر ایندی بیزیم دموکراتیک نهضتیمیزی تحسین ندیرلر و اونون بوتون ایرانا یاییلماسینا چالیشیرلار. بودا بیزیم عاقلانه سیاست و دوزگون اقداماتیمیزین اثرینده اولموشدور.

بیزیم قوردو غوموز حکومت مقدس و پاک سیاست اوزرینده اساسلانمیشدیر. خلقین آسایش و امنیتینی ده اونون نتیجه سینده عمله گلیمیشدیر.

ایرانین استقلالینین حفظ اولونماسیندان نوتری گرک ایرانین باشقا نقطه لرینده یاشایان خلقلرده آذربایجانلیلارین ایشیندن نمونه گۆتورسونلر. بیزیم نهضتیمیز قورتارماییب، بلکه مبارزه میزین شکلی دگیشیلیبیدیر. اونا گۆره ده هر کس بو سازیشن سؤاستفاده نتمک خیالیندا اولوب و فکر ندیر که، گرک خلقه زور دئسین. بو کیمی اشخاصلا جداً مبارزه اولوناجاقدیر. اونلار قانون و خلق مجازاتیندان قاچا بیلزلر. بیز بوتون ایران اهالیسینی انقلابا دعوت نتمک ایسته میریک، بلکه مملکتده دموکراسی اصولونو عملاً اجرا نتمگه چاغیریریق.

بیر قدر ده ایرانین عمومی وضعیتیندن دانیشماق لازمدیر.

بیزیم ملی نهضتیمیزین باشلانغیجیندا تهران روزنامه لری شیطنت نقطه نظریله یازیردیلار که، اگر تهران آذربایجانا یاخشی باخسا ایدی و اورا عادل حکومت گؤندرسه ایدی، آذربایجان نهضتی قباغا چیخمازدی. لاکن ایشین حقیقتی بنله دگیل، نهضتیمیز فقط آذربایجان خلقینین اراده سی و ایمانی اوزرینده وجوده گلیمشیدیر. آذربایجانلیلارین نوزلرینه گوره دیلی، آداب و رسومو، تاریخی، ملیتی و خصوصیتی واردیر.

آذربایجان خلقینی خوزستانلییا، خراسانلییا و باشقالارینا بنزتمک اولماز. او عمومیتده ایرانلی، خصوصیت ده ده آذربایجانلیدیر. او سیاست که، خوزستاندا اجرا ندیلیر، بورادا اولایلیمز. آذربایجانلی قرنلر بویو آزاد یاشاماق ایسته بیردی. آذربایجان خلقی ایسته بیردی که، نوز سرنوشتینده دخالتی اولسون. تهران ایرانندان عبارت دگیل. گرک تهران سیاستینده بوتون ایرانین تأثیری اولا. آذربایجان هر شکل ایله اولورسا اولسون، نوز خصوصیتینی حفظ نده جکدیر. آلتی یاشلی آذربایجان بالاسینین آغزینا نوزگه بیر دیلی جبراً سوخماق اولماز. دعوا چؤره ک و یاخشی حاکم دعواسی دگیلدی. دنمک ملی نهضتیمیز داها درین و عمیق سببلردن میدانا چیخمیشدیر.

بو نهضت فقط آذربایجانلیلیق تعصبو اثرینده وجوده گلیمشیدیر. بونو آیری دونا گنیدیرمک و آیری جور تعبیر نتمک سفاهتدیر. سیز بیلیرسیز که، محاربه نین نتیجه سینده ایراندا استبداد حکومتی یخیلدی و اوندان سونرا ظاهرده دموکراسی بیر حکومت عمله گلدی. لاکن اونا هنج دموکراسی دنمک اولمازدی. اونون ایش باشینا کلمه سیله دولت دستگاهیندا هنج بیر ده گیشیکلیک عمله کلمه دی. بیز بو ظاهری دموکراسی هینت حاکمه یه اطمینان نده بیلیمزدیک. اوندان نوتری که، ۱۳نجو مجلس اعضاسینین هامیسی و ۱۴نجو مجلسه سنجیلنلرین اکثریتی اونلار ایدی که، رضاخان نوز و اونلارا قباقکی مجلسلرده ینر وئر میشدی.

حقیقتده ایراندا رضا شاهدان سونرا هنج بیر تغییرات عمله کلمه میشدی. فقط استبدادین شکلی دگیشمیش ایدی. واقع ده رضا خاتین یزینی، اوندان داهای کیچیک، داهای حریص اولان، سهیلی لر و تدین لر، حکیمی لر، ساعدلر و صدراشرافلار توتوموشدولار.

بنله لیکن ده ایراندا خلق آزادلیغی ایچون بویوک بیر خطر حس اولونوردو. قورخو گوندن- گونه آرتیردی. چونکه محاربه قورتاراندا سونرا متفقدر ایراندان خارج اولاجاق ایدیلر. اولار ایراندا اولارکن مرتجعلر بیر قدر ظاهری گوزله مگه مجبور اولوردولار. بنله لیکن ایراندا ایکی قوه آراسیندا کسگین مبارزه گندیردی. بو ایکی قوه دن بیری قالمالیدی. خلق قوه لری گونو- گوندن ضعیف لنیردی.

ارتجاعی قوه لرین الینده حکومت، پول و سلاح اولدوغونا گوزره، اولار قوت تاپیردیلار. اولار ینرلرده کندلیلری اینجیمگه، آزادی خواه روزنامه لری توقیف نتمگه، اتحادیه و آزادیخواه تشکیلاتلاری باغلاماغا باشلامیشدیلار.

بنله بیر زماندا ایران خلقینین آزادلیغینین اورتادان گنتمه مه سی ایچون بیر یول فکر نتمک لازم ایدی. آزادلیق مبارزه سی حیات و ممات مبارزه سی ایدی. او وقت بیز یولداشلاریمیزلا فکرلشیب و هر جوره صحبت ندیر دیک نتیجه اله گلمیردی.

نهایت بیز گوردوک که، دانشماق ایله بیر نتیجه الیه نتمک اولماز گرک گوجون قاباغینا گوج ایله چیخماق. اونا گوزره ده ۱۲ شهر یورده، آز عده ایله، جسورانه قدم گوتوروب قاباغا چیخدیق و آذربایجاندا آزادلیغی حیاتا کنچیرمکله، بوتون ایراندا آزادلیغین تأمین اولونماسینی نظرده توتدوق. او وقت بیز آشکار صورتده یازمیشدیق که، بوتون ایران آزادلیغینی تأمین نتمک ایچون آذربایجاندا بویوک بیر نهضت یاراتماق لازم دیر.

ایران ارتجاعی آذربایجان خلقینین ایله بیخیلمالیدیر. اونا گوزره بوگون دن بیریک که، آذربایجان ایران آزادلیغینین ضامنی دیر.

اگر بوندان سونرا مرتجعلر قوه توپلاییب امضاء نئدیگیمیز موافقتنامه نین تک بیر ماده سینه ال وورسالار، یننه آیاغا قالخیب اونو مدافعه نده جیبیک.

بیز بیرده ارتجاع بویوندوروغو آلتینا گیرمیه جیبیک. گرک ارتجاعین قاباغی آلیسنین. بیزیم اعلامیه میز نشر اولونان گونه دک ارتجاع تلگراف و اجتماعدان قورخماییب خلقین سوزونه اهمیت وئرمیردی. بیزیم اعلامیه میز اول دفعه اونلارین کورکونه بیره سالدی سادا، اونا نله اهمیت وئرمه ییب دئدیله که، بو اعلامیه ده دئیل سوزلردن بیری دیر.

بیز بو موقعدن استفاده ندیب فرقه تشکیلاتینی برق آسا بیر صورتده وجوده کتیریب، محلی حزب توده تشکیلاتیله بیرله شیب واحد قدرتلی بیر فرقه وجوده کتیردیک. مراغه، سراب، میانه و زنجاندا فدائیلریمیزین تفنگلرین سسی نشیدیلن گونه دک مرتجع حکومتلر بیزیم اعلامیه میزین حقیقی قدرتینی درک نده بیلمه میشلردی. او وقتدن بری آذربایجان قدرتلی بیر عامل تانیندی.

مرتجعلر اولجه ایسته بیردیلر جور- بجور یوللار ایله بیزیم تشکیلاتیمیزین و نهضتیمیزین قاباغینی آلسینلار. اونا گوره ده آذربایجانا کاتو زبان، زنگنه و وره رام کیمی ساتقینلاری گؤندرمیشدیلر. ولی نتیجه ده امیدلری کسیدلی و ثابت اولدو که، خلق نهضتینی آرادان آپارماق اولماز.

تجربه اونلار ایچون یأس آور اولدو؛ نبوت نئدی که، بو نهضت آذربایجان خلقینین قلبیندن قوپان بیر طوفان ایمیش. بیزیم مبارزه میز ارتجاعین ظلم و اسارتیندن قورتارماق مبارزه سی ایدی. بو مبارزه ده ملت آرخامیزدا دایانمیشدی. عین زماندا ایران آزادیخواهлары دا آذربایجان نهضتینی دوشونوب و اونو تقویت نئدیردیلر. بورادا ارتجاع ال آیاغینی ایتیریب خارجیره متوسل اولماغا باشلادی و ایسته دی که، بیزیم نهضتیمیزین رنگینی دگیشدیریب های- کوی ایله اونو آرادان آپارسینلار. لاکن خلقیمیزین محکم ایمان و عقیده سی اونلارا فائق گلدی. اونا گوره ده مجبور اولدولار که، فقط بیر رأی اکثریتی ایله آقای قوام السلطنه نی حکومت باشینا کتیرسینلر و

اونون واسطه سیله آذربایجانین دموکراتیک نهضتی ایله حسابلاشسینلار. بو گذشت دگیل ایدی، بلکه اونلار مجبور ایدیلر. مرتجعلر بیلیردیلر که، آقای قوام السلطنه اوزون- اوزادی تجربه سینین سایه سینده نلییه بیله جک آذربایجان ایله راضیلاشماغا یول تاپسین. البته آقای قوام السلطنه نین ایش باشینا کلمه سی بیزیم ایچون موفقیت ایدی. لاکن اونون کابینه سینده یئنه ده ایران مرتجعلری بیرلشمیشدی. اونلاری کابینه یه دعوت نتمگه آقای قوام مجبور ایدی. بو ایشی گۆرمه سه ایدی اکثریت قازانا بیللمزدی. بودا آقای قوام السلطنه نین استادلیغینا دلیل اولا بیلردی. ایران مجلسینده ارتجاعی هدفلردن باشقا بیرده خصوصی هدفلر واردیر که، هر کس چالیشار نوز آداملارینی ایش باشینا گتیرسین.

آقای قوام نماینده لرین روحیه سینده بلد اولدوغو ایچون بوندان استفاده نتمگه موفق اولدو. بوندان باشقا آیری جور بیر یول یوخ ایدی.

البته آقای قوام السلطنه کله جکده او آداملاردان یاخاسینی قورتاراجاقدیر. بو ایشی گۆرمزه تکیه نتمک ایسته دیگی آزادخواهلارین اعتمادینی جلب نده بیلیمیه جکدیر. بو کابینه کرپوفون بالیق، نورد ک و خرچنگین عرابه چکمک حکایه سینی خاطره گتیریر. بونونلا بنله، کابینه هرکسدن تشکیل اولورسا اولسون، آذربایجان نهضتینین تکاملی اثرینده میدانا چیخمیش و بیزیم ایله حسابلاشماق مجبوریتینده قالمیشدیر. حتی کابینه ده نله آداملار واردیر که، آذربایجان دیلی اوندان نوتری نولومدن بدتر دیر. با وجود این او، بو دیلین آذربایجاندا تدریس و انتشارینا انگل تۆره ده بیلمه میشدیر.

ایندی بیز، نه اینکه ابتدائی مکتبلرده، حتی متوسطه و عالی مکتبلریمیزده ده نوز آنا دیلیمیزده تحصیل نتمک حقیقی آماغا موفق اولموشوق. بوندان باشقا اساسی مسئله لردن بیری ده تورپاق مسئله سیدیر. بیز ۱۲ شهریور بیاننامه سینده فقط خالصه و خلق دشمنلری یئرلرینین اکیچیلر آراسیندا بؤلونمه سینی ایره لی

سورموشدوک. ایندی مبارزه نتیجہ سینده بوساحہ ده داها آرتیق موفقیت قازانمیشیق و تهران ایسه بیزیم دالیمیزجا گلمگہ مجبور اولموشدور.

البتہ اونلاری بو ایشلرہ وادار نده ن بیزیم قدرتلی نهضتیمیز و دوزگون سیاستیمیزدیر. بونولادا ارتجاعین ارکانینا بویوک رخنه دوشموشدور. بو واسطہ ایله ۴۰ ایل تمام مشروطہ انقلابی نهالینین اوستونده قالان آغیر داش، بیر آزدا اولسون، کنارا چکیلدی. مشروطہ انقلابی اوندان نوتری ایدی که، خلق حاکمیتی نوز الینہ آلسین. لاکن داخلی و خارجی مرتجعلر اونو بوغوشدو. حاکمیت مستبد شاهین الیندن مستبد آداملارین الینہ دوشموشدو. بیزیم نهضتیمیز، ۴۰ ایل راکد قالمیش مشروطہ نهضتینی دیریتدی. ایندی البتہ ارتجاع تمامیلہ نولوب آرادان گنتمہ ییب، بلکه اونلار ۱۵ انجی مجلسده یینہ ده نفوس تاپماق ایسته بیرلر. اونلار فرقه تشکیلاتیمیزدان قورخورلار. بیزیم نهضتیمیز ایراندا بویوک بیر زمینہ حاضرلادی. آذربایجان نهضتی بویوک بیر فرقه یه و خلقه تکیه ندیبیدیر که، بودا بویوک بیر عاملدیر. آیری بیر عامل گوندن-گونه آزادیخواه تشکیلاتلارین گوجلنمہ سی و توپراق بؤلگوسو نتیجہ سینده ایران کندیلرینین نظرنی جلب نتمہ سی و اونلاری نهضتیمیزه طرفدار حالینا سالماسیدیر. ندیگیم کیمی تاریخین معجزه لریندن بیرری ده قوام السلطنہ حکومتینین تشکیلی ایله بیزیم خلق قوشونلاریمیزین تشکیلینین بیر وقتہ تصادف نتمہ سی ایدی.

آقای قوام السلطنہ مسکوا گنتمکله ایسته بیردی که، اوندان قاباق زمام دارلار طرفیندن بولاندیرلمیش، خارجی سیاستی دورولتسون. واقعاً شورالار اتقاقینین او سازشین عملہ کلمہ سینده داها آرتیق تأثیری وارایدی. اونلار بین الملل سیاستده منتظر اولونمایان بیر دؤنوش عملہ گتیردیلر. بو ایسه قوام السلطنہ نین نفوذو اعتبارینی آرتیردی.

بیر نچہ کلمہ ده موافقتنامه حقیقده دنمک لازمیدیر.

سیزه تقدیم نندیگیمیز موافقتنامه بو ساده لیکله میدانا چیخمامیشدیر. اونون هر بیر ماده سینده مکرر حلاجلیق اولونموشدور. ملی حکومت نوزونو خلقین و تاریخین قاباغیندا مسنول گوزوردوکه، ایشی سهل توتمامیش، وار قوه سیله خلقین حقوقونان مدافعه نتمیشدیر. اجازه وئرین باغلانان موافقتنامه نی اوخوماقدان قاباق اونون ضامن اجراسی باره سینده بیر نچه سوز دنیم. اولاً بونو بیلمه لیسز که، بیز بو ایشی باشلایان زمان ضامن اجرا اولاییلن هنج بیر قدرته مالک دگیل دیک.

او وقت بیز هنج نوع واهمه یه یول وئرمه ییب ایسته دیگیمیزی آلماغا موفق اولدوق. ایندی ده اونو ساخلییا بیله جگیمیزه ایمانیمیز واردیر. بیر ده بو موافقتنامه نین بیرینجی ضامن اجراسی خلقیمیز و ملی مجلسیمیزدیر. بو مجلسیمیز همیشه آدیقلاریمیزین ضامن اجراسی اولاجاقدیر.

آذربایجان همیشه نوز مجلسینین دالینجا گنده جکدیر.

خلقیمیز و مجلسیمیزین ضامن اجراسی ایسه فرقه میزدیر. فرقه هنج وجه ایله مرتجعلره امکان وئریمیه جک که، آدیقلاریمیزی اورتادان آپارسینلار. مجلسیمیزی یارادان فرقه میز اونون دا ضامن اجراسیدیر. دیگر ضامن اجرامیز آذربایجانین خارجینده و ایران داخلینده کی آزادیخواه قوه لردیر. اونلار بیلیرلرکه، بیز اولماساق اونلاری آرادان آپاراجاقلار. اونلار بیزدن حمایت ندیب و بیزدن ده کمکلیک گوزله بیرلر. بو ایسه قوتلی بیر ضامن اجرا دیر.

آذربایجان آزادلیغینین دیگر بیر ضامن اجراسی گلجک مجلس شورای ملیدیر. اونا گوزه گرک بیز نله نماینده لر انتخاب نده ک که، اونلار خلق طرفداری اولسونلار. شبهه سیز که، بیز اونادا نائل اولاجایز.

بیز گرک گلجک مجلسی نله حالا قویاق که، او آزادلیغین مرکز ثقلی اولاییلین. هرگاه بیز موفق اولاق که، آذربایجاندا و ایرانین باشقا نقطه لریندن آزادیخواه عنصرلر مجلسه انتخاب اولونسون، اونا ارتجاعین قوه سینی سیندیریب ایراندا آزادلیغی ابدی صورتده تأمین نتمیش اولاریق.

ایندی بیزیم قارشیمیزدا ایکی یول وار، یا گرک مجلسده اکثریتی وجوده گتیره ک و یا گرک نوز قوه میزله آلدیقلاریمیزی حفظ نده ک. اگر ایسته سه لر که، آلدیقلاریمیزا ال اوزادالار، اونداخلقیمیز نوز گوجوایله ایسته دیکلرینی آلاجاقیر.

من نوز فرقه میز و تشکیلاتیمیزین گوجونه اینانمیشام. بیزیم فرقه میز مشروطه کوتوگو اوستونده گوگرمیش بیر نهالدير. من فکر نديره م که، آذربایجاندا گنده ن نماینده لرین هامیسی آزادبخواه اولاجاقلار. بونا هنج شېبه یوخدور که، فرقه میز ایمانلی آداملاری نامزد نده جک. خلقیمیز آرتیق دوشونوب و بیلیرکه، آذربایجانلیلارین منافعی حفظ نده ن یگانه بیر قوه وارسا اودا آذربایجان دموکرات فرقه سیدیر. گرک خلقیمیزین ایچینده اتحاد، ایمان و قارداشلیق اولسون. ارتجاعی فکرلرین ضامن اجراسی دا بیزیم بیر- بیرلریمیزه عدم اعتماد و عدم اتحادیمیز اولو بیلر. بیز گرک وار قوه میزله اتحادیمیزین پوزولماسینا یول وئرمیه ک. هر او آدام که، آذربایجانلیلارین اتحاد و اتقاقینا ضد اولسا بی رحمانه اولاراق آرادان آپاریلاجاقدیر. بو موافقتنامه بیزیم مبارزه میزین نتیجه سینده الده ندیلیمشدیر. بونولادا بیزیم مبارزه تاریخیمیزده ینی بیر صحیفه آچیلیر. نهضتیمیز آلدیقلارینی بورادا ثبت ندير و مبارزه میزین ایکنجی دوره سینده قدم قویور.

سونرا آقای پیشه وری مرکزی دولتین ۷ ماده لی ابلاغیه سینی و ۱۵ ماده دن عبارت اولان موافقتنامه نی اوخویاراق هر ماده نین اطرافیندا مفصل صورتده شرح وئردیلر.

کتاب منبع سی: شهرپورین اون ایکی سی
۱۳۲۴-۱۳۲۵

آذربایجان دموکرات فرقه سینین بیرنجی ایل دونومی مناسبتیه
مرکزی تبلیغات شعبه سینین نشریه سی
تبریز ۱۳۲۵

تایپ الیین: یاشار آذری

کتابخانانین اینترنت آدرسه: <http://www.javaan.net/nashr.htm>

پست آدرسه: BM IWSN, London WC1N 3XX, UK

ایمل آدرسه: yasharazarri@yahoo.com

نشر کارگری سوسیالیستی نین مسنوله: یاشار آذری

تایپ الیین تاریخ: ۱۳۸۵